

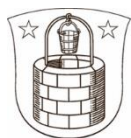
PÆDAGOGISK LÆREPLAN FOR

BØRNEHUSET STOLPEBO

2020 - 2022

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

INDHOLD

Ramme for udarbejdelse af den styrkede pædagogiske læreplan	1
Pædagogisk grundlag og pædagogisk profil	1
Hvem er vi.....	1
Børnesyn	2
Dannelse & Børneperspektiv	3
Leg, Læring og børnefællesskaber	4
Læringsmiljøer	6
Samarbejde med forældre om børns læring	8
Børn i udsatte positioner	9
Inddragelse af lokalsamfund.....	10
Sammenhæng mellem Børnehave og Skole	10
Evaluerings af den pædagogiske praksis i Børnehuset Stolpebo	10
De seks læreplanstemaer	11
Alsidig personlig udvikling	11
Selvværd.	12
kendskab til sig selv som person.....	12
opmærksomhed og engagement.....	12
Hvordan arbejder vi pædagogisk?	13
Hvad kendetegner de fysiske rammer?	13
Social udvikling	14
Empati.....	14
Venskaber	14
Sociale færdigheder og positiv deltagelse i fællesskaber	14
Hvordan arbejder vi pædagogisk	15
Hvad kendetegner vores fysiske læringsmiljø	15
Kommunikation og sprog.....	16
Sprogskabelse	16
kropsprog.....	16
At barnet kan indgå i en samtale	17
Hvordan arbejder vi pædagogisk	17
Hvad kendetegner de fysiske rammer?	17
Krop, sanser og bevægelse	18
fysisk aktivitet	18
Kropsbevidsthed og kendskab til kroppen.....	18

kost, bevægelse og velvære.....	19
Hvordan arbejder vi pædagogisk?	19
Hvad kendetegner de fysiske rammer?	19
Natur, udeliv og science.....	20
Naturforståelse	20
Grønne erfaringer	20
Eksperimenter.....	21
Hvordan arbejder vi pædagogisk?	21
Hvad kendetegner de fysiske rammer?	21
Kultur, æstetik og fællesskab.....	21
Kulturelle og æstetiske udtryksformer	22
Den skabende praksis	22
Traditioner og værdier	22
Hvordan arbejder vi pædagogisk	23
Hvad kendetegner de fysiske rammer?	23

RAMME FOR UDARBEJDELSE AF DEN STYRKEDE PÆDAGOGISKE LÆREPLAN

Den pædagogiske læreplan er udarbejdet af personalet og forældrebestyrelsen i første halvår af 2020. Processen har været tilrettelagt, således at de ni temapunkter i læreplanen blev gennemarbejdet på en personaledag i marts. Dette blev derefter gennemskrevet til sammenhængende tekst, der efterfølgende blev gennemarbejdet på et personalemøde. Forældrebestyrelsen har derefter gennemlæst, diskuteret og afgivet kommentarer, hvorefter den pædagogiske læreplan for Børnehuset Stolpebo er diskuteret og godkendt på et personalemøde med MED-status.

PÆDAGOGISK GRUNDLAG OG PÆDAGOGISK PROFIL

Det fælles pædagogiske grundlag består af ni centrale elementer, som skal være kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvormed der arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse.

De ni elementer er: Børnesyn, dannelse og børneperspektiv, leg, læring, børnefællesskaber, pædagogisk læringsmiljø, forældresamarbejde, børn i udsatte positioner og sammenhænge. Nogle elementer fx børnesynet skal altid være til stede i det pædagogiske læringsmiljø. Andre elementer såsom forældresamarbejdet kan være mere til stede i nogle sammenhænge end i andre.

HVEM ER VI

Børnehuset Stolpebo ligger i Brøndby Øster. Institutionen er et lille integreret børnehus med en vuggestuegruppe og to børnehavegrupper. Den lille institution sætter rammen for et naturligt tæt samarbejde på tværs af vuggestuen og børnehaven, og mellem de to stuer i børnehaven.

Vores børnegruppe afspejler området som institutionen ligger i, hvilket betyder, at vi har en børnegruppe, hvor diversiteten blandt andet i uddannelsesniveau og etnicitet hos familierne er en styrke, der åbner op for samtaler i hverdagen og udvikler børnenes forståelse for andre mennesker.

Personalet tæller:

- 1 leder
- 1 souschef
- 7 pædagoger
- 2 pædagogmedhjælpere

Vi arbejder løbende på at holde os opdaterede og efteruddanne personalegruppen. Blandt personalegruppen er en uddannet sprogvejleder, to inklusionspædagoger og en aktionslæringspædagog.

BØRNESYN

Det at være barn har en værdi i sig selv, og i børnelivet skal der være plads, tid og ro til at være barn. Udgangspunktet er, at alle børn trives og udvikler sig, når de har passende udfordringer, ser mening og oplever anerkendelse og social samhørighed.

I børnehuset Stolpebo er det aldrig barnet, der er et problem. Vi ser barnet som altid værende en del af en social kontekst, hvori der kan være udfordringer. De voksne, der er omkring barnet, har ansvar for at arbejde med den kontekst, barnet er i, så barnet får mulighed for positiv deltagelse i børnefællesskabet.

Hvordan kommer det grundlæggende børnesyn til udtryk hos os?

I Børnehuset Stolpebo opfatter vi det enkelte barn som unikt med egne følelser, holdninger og drømme for fremtiden. Det betyder, at det enkelte barn skal involveres og have indflydelse på egen situation. Samtidig forstår vi, det kun er i relationer med og i tilknytning til andre, at barnet kan vokse og lære.

I Børnehuset Stolpebo arbejder vi ud fra et anerkendende børnesyn, hvor vores udgangspunkt er, at børn gør det bedste, de kan, og hvis de ikke kan, skal vi hjælpe dem. Den tillidsfulde og trygge relation er derfor afgørende for, at vi kan arbejde anerkendende med fokus på barnets potentialer.

Vi arbejder værdsættende og anerkendende, idet vi med udgangspunkt i det enkelte barns forudsætninger, tager ansvaret for barnets udvikling og socialisering ind i fællesskaber. Vores børnesyn tager afsæt i en balance mellem individ og fællesskab, og dét, at vi har viden og fokus på, at de har gensidig indvirkning på hinanden. På den måde bliver barnet medskaber af egen læring.

Medarbejdere i Børnehuset Stolpebo beskriver i nedenstående udsagn eksempler på hvordan børnesynet kommer til udtryk i deres pædagogiske praksis i arbejdet med 0-6årige:

- Vi møder hver dag barnet med nærhed ved at have øjenkontakt, være tilgængelige i børnehøjde og være opmærksomme på barnets behov. Ligeledes bruger vi kroppen til at yde både fysisk og psykisk omsorg, så barnet mærker nærhed og tryghed.
- Vi møder barnet med passende udfordringer.
- Vi har fokus på det enkelte barns behov og styrker, og understøtter dette i børnefællesskabet.
- Vi arbejder bevidst med at skabe gruppetilhørsforhold, så det enkelte barn oplever at bidrage positivt til fællesskabet.

DANNELSE & BØRNEPERSPEKTIV

I børnehuset Stolpebo ser vi børnene som eksperter på deres eget liv. Børn skal føle sig set, forstået og opleve at have en demokratisk stemme i et ligeværdigt fællesskab.

Børn skal være aktive medskabere af deres egen læring og udvikling inden for den ramme, som de voksne har ansvaret for at skabe. Der skal lyttes til børnenes oplevelse af, hvordan det er at være barn i Børnehuset Stolpebo - trives de og føler de, at de hører til? Børns oplevelse af indflydelse er en tidlig del af deres dannelsesproces og af udviklingen af demokratisk forståelse, hvor de bidrager positivt til fællesskabet.

Børnenes tid i vuggestuen og børnehaven danner sammen med deres opdragelse fra hjemmet grundlaget for, hvordan børn handler og agerer. Respekt for andre og forståelse for social interaktion har derfor et centralt fokus for vores arbejde med dannelse hos børnene.

Hvordan sikrer vi børnenes ret til medbestemmelse, og hvordan understøtter vi deres tiltagende mestring af eget liv gennem deltagelse i fællesskaber?

I Børnehuset Stolpebo understøtter vi børnenes mestring af eget liv ved aktivt at arbejde med hverdagslivets læring og udviklingen af barnets selvstændighed. Vi arbejder målrettet med de pædagogiske rutiner, såsom morgensamling, måltidet og påklædning etc. Genkendeligheden i rutinerne skaber en forudsigelighed, som børnene selvstændigt kan navigere i. Børnene ved, hvad der forventes af dem, og de kan derfor agere selvstændigt heri. Forventningerne tilpasses løbende, som det enkelte barn udvikler sig.

Det er blandt andet gennem de pædagogiske rutiner, at vi sikrer børnenes medbestemmelse. Når børnene véd, hvad der skal ske og kan forudsige de handlinger, som rutinerne påkalder, kan de bidrage. Her anser vi, børnenes bidrag som vigtige og væsentlige elementer i vores pædagogiske arbejde og fællesskab.

Ligeledes arbejder vi med børnenes ret til medbestemmelse ved at understøtte børnenes sproglige og følelsesmæssige udvikling, så deres evne til at handle og tænke selvstændigt erfares og udvides.

Med retten til selvbestemmelse kommer også et ansvar over for de mennesker, som omgiver børnene. Vi arbejder derfor med at lære børnene at omgås med respekt for hinanden, at tale ordentligt til og med hinanden samt at kunne forstå, at alle har forskellige baggrunde med hjemmefra.

Medarbejdere i Børnehuset Stolpebo beskriver i nedenstående udsagn, hvordan der i dagtilbuddets samlede praksis arbejdes med børnenes personlige udvikling og ret til medbestemmelse:

- Vi giver barnet udtryksmuligheder bl.a. ved at støtte dem sprogligt og følelsesmæssigt.
- Vi lader børnene deltage i oprydning, af- og påklædning, dække bord, osv.
- Vi lytter til, hvad børnene er optagede af og forsøger at inkludere det i vores daglige praksis.
- Vi hører, ser og anerkender barnets initiativ.
- Vi tager ansvar for, hvornår børnene har valg.

- Vi hjælper børnene med at sætte ord på deres oplevelser.
- Vi anerkender børnenes følelser og giver plads til, at børnene kan udtrykke sig og sine behov.
- Vi er gode rollemodeller i forhold til at respektere, lytte til og vise forståelse for de mennesker, der omgiver os.

I børnehuset Stolpebo har vi spurgt forældrebestyrelsen, hvad de tænker, der skal være tilstede i et læringsmiljø, hvis børn skal udvikle sig til selvstændige, hensynsfulde, kritiske og demokratiske mennesker? Forældrebestyrelsen har svaret, at følgende elementer er vigtige:

- Rum til at lære at udvise omsorg og empati, samt at kunne rumme forskellighed
- En kultur hvor børnene kan udvikle selvværd, og hvor de tør sige til og fra
- Børnene skal have ansvar som de kan lykkes med
- En kultur hvor man skal lære at vente på og lytte til andre, men også bliver set.

LEG, LÆRING OG BØRNEFÆLLESSKABER

”I børnehuset Stolpebo er vi ....” er en sætning vi arbejder på at bruge meget. Den repræsenterer den ”vi”-kultur, som vi mener er vigtig for, at børn, ansatte og forældre, føler sig forpligtet til og som værende en del af det fællesskab der er i institutionen. Det er en helt grundlæggende værdi i vores institution, at alle skal opleve at de bidrager positivt til både det store fællesskab i institutionen, men også til de mange små fællesskaber, der opstår i børnegrupperne.

En grundlæggende holdning i Børnehuset Stolpebo er, at børn udvikler og lærer bedst når de oplever et trygt og omsorgsfulgt miljø. Læring kan forstås som den proces, der finder sted i kraft af, at de lærende tager del i social praksis, og at de udvikler eller ændrer deres deltagelse heri (Dreier, 1999, p. 83)

Fællesskaber udgøres af dem vi er, og det, som vi laver sammen. Alle børn i dagtilbud skal føle sig, som en værdsat del af et fællesskab og opleve at de bidrager positivt til fællesskabet - og fællesskaberne skal have noget at byde på for alle børn. Barnet skaber mening med det de gør i fællesskab med andre. Meningsfulde aktiviteter og relationer er derfor vigtige for barnets læring (Bruner, 1996)

Gennem fællesskabet opstår der en gensidig respekt, forståelse og rummelighed for det enkelte individ og for den diversitet, der er blandt alle dem der kommer i institutionen. Børnefællesskaberne skal skabe en tryk base for børnene, hvorfra de får mulighed for at træne deres sociale, fysiske og mentale kompetencer, både med jævnaldrende børn og på tværs af aldersgrupper i hele institutionen.

Børns leg er grundlæggende for deres sociale og personlige læring og udvikling, og legen har en værdi i sig selv. For os betyder leg både børns spontane leg på de præmisser, børnene sætter, og den leg, der igangsættes, rammesættes og eventuelt understøttes af de voksne omkring børnene.

Leg, læring, udvikling og dannelse sker i børnefællesskaber, som de voksne sætter rammerne for. Hverdagen i Børnehuset Stolpebo skal skabe rum til, at børn kan indgå i både kendte og nye relationer på tværs af alder, køn og kultur. Det er det pædagogiske personales opgave at skabe balance mellem individ og fællesskab i dagtilbuddet.

Hvordan sikrer vi en pædagogisk praksis, der understøtter udviklingen af både børnefællesskaber og det sociale rum, så det enkelte barn lærer og udvikler sig?

I Børnehuset Stolpebo anser vi legen som grundlæggende for understøttelsen af børnenes sociale og personlige udvikling. Det er i legen, at børnene afprøver sig selv, skaber nære relationer til andre børn og venskaber opstår. Legen har derfor en helt særlig værdi, og det kan være svært at blive en del af børnefællesskabet, hvis man ikke indgår i legen.

Vores praksis tager derfor udgangspunkt i en balance mellem børneinitierede og voksenorganiserede leg og aktiviteter. Vi igangsætter pædagogiske aktiviteter og lege der med udgangspunkt i det enkelte barns forudsætninger styrker barnets udvikling, læring og trivsel. En af vores metoder til at rammesætte leg i institutionen er vores læselegsprojekter, som vi har året igennem.

Som medarbejder i Børnehuset Stolpebo tager vi ansvaret for børnenes udvikling, så børnene får passende udfordringer, i forhold til det enkelte barns kompetencer og udviklingsniveau. For at sikre dette arbejder vi med sprogvurdering, Tras og Trasmø. Vi har desuden et godt samarbejde med PPR, hvor der er etableret sparring for medarbejderne med den tilknyttede psykolog og høre- tale konsulent.

Vi er desuden opmærksomme på, at den fysiske indretning, både ude og inde, er en facilitator for børnenes leg, fællesskab og fordybelse. Vi arbejder derfor bevidst med det fysiske rum, så der skabes plads til både spontan og organiseret leg.

Medarbejdere i Børnehuset Stolpebo beskriver i nedenstående udsagn eksempler på, hvordan udviklingen af børnefællesskaber samt den sociale udvikling af det enkelte barn, organiseres i den daglige pædagogiske praksis:

- Vi strukturerer og organiserer legeområder.
- Vi har fokus på børnenes selvinitierede lege, og har fokus på, hvor vi positionerer os, hvornår vi skal trække os og hvornår vi skal bidrage.
- Vi støtter op om spirende relationer.
- Vi etablerer fysiske rum for at gøre dem spændende for børnene
- Vi skaber tydelige rum for børnene.
- Vi spiser i spisegrupper, som skifter.

- Vi organiserer lege og aktiviteter, hvor børnene øver sig i at indgå på præmisser, der er væsentlige i deres egen lege fx lege med regler, vente på tur, bruge fantasien.
- Vi leger i organiserede grupper.

Forældre i Børnehuset Stolpebo ønsker at byde ind i forhold til at understøtte børnefællesskaber i vores institutioner. Forældre fra forældrebestyrelsen peger på egen adfærd som en af de væsentligste måder, at understøtte på. Forældre i bestyrelse har svaret, at følgende er vigtigt i forældrenes understøttelse af børnefællesskaber:

- At tale positivt om de andre børn og deres familier
- At tale om hvad der er sket i løbet af dagen og at læse og se billeder som personalet har lagt ud
- At lave legeaftaler for at styrke venskaber og relationer mellem familierne
- At deltage i fællesarrangementer

LÆRINGSMILJØER

Det pædagogiske læringsmiljø er rammen for børns trivsel og læring og indeholder mange af de andre aspekter beskrevet i læreplanen. I dagtilbud skal det pædagogiske læringsmiljø være til stede hele dagen fra modtagelsen om morgenen til de sene eftermiddagstimer. Det pædagogiske læringsmiljø skal blandt andet give barnet mulighed for at eksperimentere og bruge fantasien, lege forskellige og udviklende lege og bruge både emotionelle, sociale og kognitive kompetencer.

I arbejdet med børn har vi i Børnehuset Stolpebo fokus på at skabe pædagogiske læringsmiljøer, der ud fra et helhedssyn understøtter trivsel, læring, udvikling og dannelse for alle børn. Det kræver viden, der med afsæt i faglig refleksion med kollegaer og ledelse, bruges til at udvikle stærkere pædagogiske læringsmiljøer for børnene og stærkere læringsfællesskaber for de professionelle. Indretningen og struktureringen af vores læringsmiljøer forandrer og udvikler sig løbende, for at imødekomme den aktuelle børnegruppens behov.

Hvordan er det pædagogiske læringsmiljø og den intenderede pædagogik, som er til stede hos os hele dagen i alle rutiner og aktiviteter.

I Børnehuset Stolpebo anser vi læring som en dynamisk proces, hvor barnet lærer i samspil med den omverden og de mennesker, de er iblandt. Vi er derfor særligt opmærksomme på, at vi som fagpersoner udgør en væsentlig del af læringsmiljøet, og at vi skal være både fysisk og psykisk nærværende med fokus på både det enkelte barn og børnegruppen.

I 2019-20 har vi haft særligt fokus på den fysiske indretning indenfor. Ud over en gennemgående renovation af institutionen har vi arbejdet på at skabe et læringsmiljø, der tydeligt inviterer til de aktiviteter, som børnene har mulighed for at vælge. De to børnehavestuer er inddelt i forskellige funktioner, der lægger op til at børnene leger på tværs af stuerne. I indretningen af læringsmiljøet har vi haft fokus på at skabe et æstetisk læringsmiljø i børnehøjde, hvor børnene har stor indflydelse på deres egen dag.

Vi arbejder intenderet med dynamiske læringsmiljøer, hvorfor vi altid tilpasser hverdagen efter den aktuelle børnegruppes behov. Vores læringsmiljøer bærer derfor præg af foranderlighed og fleksibilitet.

Medarbejdere i Børnehuset Stolpebo beskriver i nedenstående udsagn eksempler på, hvordan der hele dagen arbejdes med intenderede, pædagogiske læringsmiljøer:

- Vi er rollemodeller, der inspirerer børnene.
- Vi har fokus på sammenhænge i løbet af dagen, fx fra stue til legeplads.
- Både børnegruppen og personalet er udgangspunkt for de temaer og de dele af hverdagslivets læring, der vægtes.
- Vi organiserer os, så vi er tilstede i børnehøjde.
- Vi er fleksible i vores pædagogiske tænkning.
- Vi skaber mobile legemiljøer.
- Vi har særlig fokus på børnenes selvstændighed.
- Vi tager udgangspunkt i det enkelte barns zone for nærmeste udvikling.
- Vi kvalificerer vores daglige rutiner.

I børnehuset Stolpebo har vi spurgt forældrebestyrelsen, hvad de tænker, der skal være tilstede i et godt læringsmiljø, for at støtte børnenes udvikling. Forældrebestyrelsen har svaret, at følgende elementer er vigtige:

- Børnene skal være glade for at komme i institutionen og kunne lide at være der
- Der skal være en kontinuitet og genkendelighed i hverdagen
- Børnene skal være trygge og have tillid til de ansatte
- Det er vigtigt at tænke og bruge både inde og udearealer som læringsrum

SAMARBEJDE MED FORÆLDRE OM BØRNNES LÆRING

Et godt forældresamarbejde om børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse er af afgørende betydning. Forældrene skal derfor både inddrages aktivt i og have indflydelse på dagtilbuddets arbejde. Samarbejdet sker både i form af det formelle bestyrelsesarbejde og samarbejdet i hverdagen på tværs af dagtilbud og det enkelte barns, og i skabelsen af inkluderende børnefællesskaber.

I det daglige forældresamarbejde indgår også vejledning af og sparring med forældrene om, hvordan de understøtter deres barns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det pædagogiske personale og forældrene afstemmer forventningerne til hinanden og samarbejdet med afsæt i den enkelte families behov, og alle skal opleve, at de bliver set, hørt og har indflydelse.

Hvordan faciliteres og rammesættes forældresamarbejdet, både formelt og i hverdagen, så der samarbejdes om barnets og børnegruppens trivsel og læring på tværs af dagtilbud og hjem, baseret på den enkelte families behov? Hvordan inddrager og involverer vi alle forældre aktivt som ressourcer for deres børns trivsel, læring, udvikling og dannelse?

I Børnehuset Stolpebo anser vi forældrene, som de vigtigste personer i barnets liv, og som afgørende ressourcer i samarbejdet om barnets trivsel, udvikling, dannelse og læring. Vi har derfor et stort fokus på at skabe et frugtbart samarbejde mellem medarbejdere og forældre både gennem samskabelse, forventningsafstemning og samtaler. Som en af de væsentligste elementer vægter vi i særlig grad den daglige, nære kommunikation med forældrene. Her gives der mulighed for, at forældrene kan bidrage ind i det daglige arbejde med vigtige perspektiver og viden om barnet. Dette gør vi, fordi personalet og forældrenes fælles tilgang og samarbejde om barnet, bedst understøtter barnets trivsel og udvikling. Vi anser derfor det uformelle møde i hverdagen, som stedet hvor tilliden, relationen og det gode samarbejde udspringer, og vi arbejder intentionelt med dette møde.

Dette perspektiv på forældresamarbejdet anerkendes i bestyrelsen, som fremhæver samme perspektiver på forældresamarbejdet. Adspurgte om, hvad der skal være til stede for at forældre føler sig rådgivet og vejledt i forhold til deres børns trivsel, udvikling, dannelse og læring svarer de:

- Adgang til primære voksne fra stuerne
- Åben og ærlig kommunikation
- Mulighed for at stille spørgsmål, og at give og få konstruktiv kritik

BØRN I UDSATTE POSITIONER

Dagtilbud af høj kvalitet med gode pædagogiske læringsmiljøer har stor betydning for alle børn, men særligt for børn i udsatte positioner. Børn kan være i udsatte positioner af vidt forskellige grunde, og det pædagogiske personale og andre fagprofessionelle har ansvar for med tidlig, rettidig indsats at identificere børn med behov for en særlig opmærksomhed.

Samtidig skal der arbejdes med rummelige fællesskaber, hvor alle børn har en naturlig plads. Børn i udsatte positioner skal støttes, så de både udfordres tilpas og oplever mestring i det almene fællesskab og efter behov også i mindre gruppesammenhænge med et særligt fokus. Nogle gange skal legen støttes, guides og rammesættes, for at udsatte børn kan være med, og for at legen udvikler sig positivt for dem. Kvaliteten i interaktionen mellem barn og voksen er betydningsfuld for alle børn, men i særlig grad for børn i udsatte positioner.

Hvordan understøtter vores pædagogiske praksis arbejdet med at skabe tryghed, mestring og udvikling for børn i udsatte situationer?

I kraft af vores børnesyn, arbejder vi i Børnehuset Stolpebo med børn i udsatte positioner ud fra en individuel tilgang. Vi anerkender, at børn lærer på forskellig vis, og vi tager udgangspunkt i det enkelte barns forudsætninger og behov, hvorefter vi tilrettelægger vores pædagogiske indsats.

Vores pædagogiske indsats trækker tråde fra alle de tidligere beskrivelser af vores pædagogiske praksis omkring leg, læring, børneperspektiv og –fællesskaber, læringsmiljøer og børnesyn. Relationen, tryghed og tillid er en helt central del af kerneopgaven i al vores pædagogiske arbejde og er derfor altid indgangen i vores arbejde med børn i udsatte positioner og deres familier.

I Børnehuset Stolpebo understøtter vi det enkelte barn ved at give det redskaberne til at opnå ny læring og trivsel. Disse redskaber er forskellige fra situation til situation og fra relation til relation.

Gennem vores arbejde med læringsmiljøer, sproglig udvikling, inklusion og vores gode samarbejde med PPR besidder dagtilbuddet en stor viden og et stærkt engagement i udviklingen af redskaber til understøttelse af rummelige fællesskaber og i opmærksomheden på at "få alle med". Gennem kontinuerlige møder, udarbejdelse af individuelle handleplaner og inddragelse af familien omkring barnet, ydes der i dagtilbuddet støtte, forældrevejledning og faglig sparring i arbejdet med børn i udsatte positioner.

INDDRAGELSE AF LOKALSAMFUND

Vi inddrager lokalmiljøet for at give børnene en forståelse og viden omkring det lokalsamfund der omgiver institutionen og som børnene og deres familier er en del af.

Vi bruger flittigt lokalmiljøet til korte og lange ture der går til både brøndbyskoven, naturskolen eller til nogen af de mange legepladser i nærheden. Der ud over besøger vi ofte det lokale bibliotek.

I efteråret deltager i "Idrætsleg" sammen med bydelens øvrige dagtilbud, her mødes vi en gang om ugen i den lokale hal, og laver gymnastiksjob sammen.

Vi deltager en gang om året i et stjerneløb for alle de kommende skolebørn der afholdes sammen med distriktets andre institutioner og naturskolen. I løbet af året besøger vi naturskolen, ligesom naturvejlederen fra naturskolen kommer i institutionen og er med i vores projekter.

SAMMENHÆNG MELLEM BØRNEHAVE OG SKOLE

I Børnehuset Stolpebo har vi en storegruppe for de ældste børn. Storebørnsgruppen består af alle de børn der skal begynde i skole 1. maj i det kommende år. I storebørnsgruppen arbejder vi på at give børnene så mange af de færdigheder, som børnene har brug for, for at få en god start på deres skoletid. Vi har særlig fokus på de sociale færdigheder, som eksempelvis at kunne samtale, vente på tur, løse konflikter samt, at kunne lytte og forstå fællesbeskeder. Vi tilrettelægger aktiviteter der ofte tager udgangspunkt i børnenes alsidige og sociale udvikling.

- Der udarbejdes et samtaleark, som vores afsluttende forældresamtaler tager udgangspunkt i og bruges ved overlevering til skolen.
- Vi besøger SFO Slottet, som er tilknyttet Brøndbyøster skole.
- Børnene besøger børnehaven ca. en måned efter de er begyndt på SFO
- Storegruppen har salen på Nørregårdsskolen for sig selv en gang om ugen
- Den sidste dag i april afholdes en afslutningsfest for børnene.

EVALUERING AF DEN PÆDAGOGISKE PRAKSIS I BØRNEHUSET STOLPEBO

I Børnehuset Stolpebo ønsker vi, at etablere en kontinuerlig og meningsfuld evalueringskultur. Vi vægter evaluering højt, da vi tror på, at det skaber en bedre hverdag for børnene og giver et engageret personale, der har et vedvarende fokus på at styrke deres faglighed, opbygge pædagogiske læringsmiljøer af høj kvalitet samt at udvikle vores pædagogiske praksis.

Vores evaluering sker i vores daglige praksis, hvor vi indsamler data og på vores personalemøder, hvor den indsamlede data udgør grundlaget for refleksion og justering af vores pædagogiske praksis.

Personalegruppen fastsætter på vores personalemøder to til tre fokuspunkter for indsamlingen af data. Ved evalueringen af vores måltider var målene eksempelvis:

1. Hvor mange børn har en sprogskabende samtale under frokosten
2. Indsamle eksempler på børn der bliver selvhjulpne på en ny måde

Ud over vores indsamlede data hentede vi viden fra rapporten: ” Professionalisering og øget tværfaglighed i samarbejdet omkring mad og måltider i dagtilbud” Evalueringen af måltidet medførte en markant ændring af frokostmåltidet, hvor der nu er meget større fokus på selvhjulpnehed, læring, sprogskabelse og indflydelse på egen hverdag. Denne metode til evaluering bliver brugt, når vi går tæt på vores daglige pædagogiske praksis, særligt vores rutineprægede aktiviteter.

I visse tilfælde er der behov for at lave en evaluering omkring et barn. Dette sker som regel fordi barnet har udfordringer på et eller flere områder. I disse situationer bruger vi sprogvurderinger, tras, trasmo eller skabelonen for handleplaner. Når vi benytter en af disse værktøjer, er det altid i samarbejde med forældrene.

DE SEKS LÆREPLANSTEMAER

ALSIDIG PERSONLIG UDVIKLING

Barnet alsidige personlige udvikling forudsætter en lydhør og medlevende omverden, som på en gang vil barnet noget - og samtidig anerkender og involverer sig i barnets engagement i verden. Det er i dette sociale fællesskab, at barnet skal udvide sin erfaringsverden og sine deltagelsesmuligheder. Vi arbejder hver dag på at støtte barnet i at udvikle engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse. Vi har derfor sat følgende læringsområder for barnets alsidige personlige udvikling.

- Selvværd
- Kendskab til sig selv som person
- Engagement og opmærksomhed

SELVVÆRD.

Selvværd handler om, at man føler sig værdifuld som person og stoler på sig selv. Det betyder, at man grundlæggende føler sig god nok, som den man er, uafhængigt af hvad man gør, eller hvordan man præsterer i en konkret situation. Selvværdet, der grundlægges i de tidlige barneår, bliver således et vigtigt element i barnets fremtidige liv. Et barn med selvværd har en grundlæggende tro på, at det hører til i de sammenhænge, det indgår i. Det har en tryghed i sig selv, der betyder, at det også kan indgå trygt i relationer med andre.

Et barn med selvværd kan fx være karakteriseret ved at vise glæde ved sig selv og andre, turde prøve nye ting, have lyst til at undersøge og gå på opdagelse, kunne træffe valg, udtrykke hvad det vil, omtale sig selv som "jeg" og kunne håndtere afvisning.

Barnet udvikler selvværd gennem en sikker base (det at have tilknytning til nære omsorgs personer) og gennem oplevelsen af at være værdsat.

KENDSKAB TIL SIG SELV SOM PERSON.

Barnets kendskab til sig selv som person handler om, at det kan genkende egne følelser og give udtryk for sine behov, og samtidig forstår, at andre også har følelser og behov.

At kende sig selv som person er en forudsætning for at kunne have empati. Vores erfaring har vist, at når barnet selv kan gøre, føle eller tænke noget, kan det deltage i det, andre gør, føler eller tænker. Barnets evne til, at forstå andre afhænger altså af dets egen udvikling.

Kendskabet til sig selv udvikler barnet gennem sine erfaringer fra samspillet med nærværende omsorgspersoner. For at barnet skal lære sig selv og sine følelser at kende, er det vigtigt at vi spejler vore følelser, det vil sige viser det, at vi ved, hvordan det har det og behandler det som et individ, der opfatter verden på sin egen måde og drives af egne tanker, følelser og ønsker.

OPMÆRKSOMHED OG ENGAGEMENT.

At barnet er opmærksomt og engageret er her overskriften for, at det kan fokusere og fastholde sin opmærksomhed. Det er vigtigt, at barnet får muligheder for at fokusere på og udvikle det, det er engageret i, og sammen med andre børn og voksne kan forfølge ideer og skabe projekter. Når barnet oplever engageret, fælles opmærksomhed om noget sammen med andre børn og voksne, udvikler det sin egen, fokuserede opmærksomhed. I den fælles opmærksomhed tilegner det sig også viden og færdigheder og får kendskab til den kultur, det lever i. At kunne engagere sig og stræbe efter noget er væsentlige aspekter af barnets trivsel. Man kan se, at barnet er engageret, når:

- Barnet er en aktiv bidragsyder fx til lege.
- Barnet deltager i kommunikationen med andre børn og voksne.
- Barnet udforsker sine omgivelser.

Det er også tegn på, at barnet har udviklet opmærksomhed og engagement, når det er opsøgende over for andre og indgår i engagerede samspil med andre, og når det i stigende grad samarbejder, fx i lege med roller, konstruktionslege, spil eller praktiske opgaver.

Opmærksomheden og engagementet kan også være rettet mod ting eller egne aktiviteter.

Det er vigtigt, at have øje for, at det barn, der virker "uopmærksomt", måske i virkeligheden bare har sin opmærksomhed rettet mod noget andet, end det, vi gerne vil have det til. Ved at tage afsæt i det, barnet selv er optaget af, vil vi kunne se, om det er engageret – alene eller med andre.

I forhold til barnets opmærksomhed og engagement har vi følgende læringsmål. Målet eller målene vælges med udgangspunkt i børnenes alder samt analysen af børnegruppens lærings- og udviklingsmuligheder.

HVORDAN ARBEJDER VI PÆDAGOGISK?

- Vi anerkender barnets følelser og giver tid og hjælp til at barnet forstår og får mulighed for at regulere sine følelser.
- Vi er interesserede i at lære hvert enkelt barn at kende og anerkender det som det særlige menneske, det er.
- Vi er nysgerrige efter at se barnets initiativer og viser interesse for dem.
- Vi ser og inddrager børn, der ikke af sig selv er opsøgende og tager initiativer.
- Vi evaluerer, registrerer og støtter barnets venskaber
- Vi er gode rollemodeller og er sammen med børn og kollegaer på anerkendende måde

---

HVAD KENDETEGNER DE FYSISKE RAMMER?

- Børnene selv kan nå legetøj og materialer.
- Børnene kan være med til at forme det fysiske rum og legemulighederne.
- Indretningen gør det tydeligt, hvad børnene må og kan, så de ikke kommer til at gøre noget forkert.
- Børnene har et eller flere områder, der er deres egne, fx et skab, skuffe eller plads.
- Børnene har mulighed for at sætte spor i institutionen, fx at få hængt en tegning op eller plante en plante.
- Børnene kan selv tage vand, finde deres ting osv. og dermed opfylde egne behov.

SOCIAL UDVIKLING

Sociale kompetencer udvides og udvikles gennem hele livet. I barndommen dannes der basale sociale mønstre, der ligger til grund for barnets fremtidige sociale handlemuligheder og deltagelsesformer. Dette sker gennem erfaringer med forskellige sociale processer såsom handlen og passivitet, ansvar og ansvarsfrihed, styrke og svaghed, magt og afmagt, nærhed og konflikt. Vi har derfor sat følgende læringsområder for social udvikling:

- Venskaber
- Empati
- Sociale færdigheder og positiv deltagelse i fællesskaber

EMPATI

Børn viser empati, når de forstår følelser og følelsesmæssige reaktioner hos sig selv og andre, og når de kender deres egne og andres grænser og behov. Det handler om, at børn kan leve sig ind i en situation og forstå den, og at de på den baggrund kan aflæse, hvilke rammer og muligheder, der ligger i situationen. Fx når et barn ser et andet barn græde og forstår, at barnet er ked af det, og derfor viser omsorg for barnet.

VENSKABER

Børn indgår i venskaber på mange forskellige måder og af mange forskellige grunde. Kendetegnende for venskaber er at de bygger på gensidige følelser, og det er disse følelser, der motiverer til at være sammen. Venskaber kan derfor give glæde, opbygge selvtillid og selvværd, men også være genstand for usikkerhed og tårer. Venskaber handler derfor om, at barnet skal lære, hvordan man opbygger og vedligeholder en god relation, samt at se muligheder hos andre, så der kan dannes nye venskaber. Kompetence inden for venskaber er, når børnene ved, hvad en god ven er, kan genkende og håndterer følelser i venskaber og kan knytte nye venskaber.

SOCIALE FÆRDIGHEDER OG POSITIV DELTAGELSE I FÆLLESSKABER

Sociale færdigheder handler om, at børn er i stand til at være en del af fællesskabet, og at de er i stand til at skabe og vedligeholde fællesskaber med andre. Når børn har sociale færdigheder, kan de skabe og indgå i lege, og de kan samarbejde med andre børn om opgaver og vedligeholde og videreudvikle samarbejdet. Det kan være samarbejde om alt fra at lægge puslespil og lave teater til, at indsamle og tilberede spiseligt fra naturen.

Børn udvikler social handlen ved at være medbestemmende og have indflydelse på deres hverdag. Gennem medbestemmelse og indflydelse lærer børnene at tage medansvar, at samarbejde og at indgå i forpligtende fællesskaber. Børn udviser social handlen, når de aktivt kan være med til at samarbejde om opgaver og håndtere konflikter og vise respekt for forskellighed. På den måde bidrager vi til, at børn lærer de demokratiske værdier at kende, og at de bliver i stand til at handle ud fra værdierne.

HVORDAN ARBEJDER VI PÆDAGOGISK

- Vi benævner og italesætter børnenes behov og sociale handlinger.
- Vi sikrer, at alle børn har mindst en tæt voksenrelation, og at alle børn får mulighed for at deltage i dagtilbuddets fællesskaber.
- Vi er nærværende og understøtter børns leg og læring, både i de tætte relationer og i det større fællesskab.
- Vi inddrager børnene aktivt i valg, valgmuligheder og beslutninger.
- Vi har fokus på det enkelte barns behov og styrker, og understøtter dette ind i børnefællesskabet.
- Vi arbejder bevidst med at skabe gruppetilhørsforhold, så det enkelte barn oplever at bidrage positivt til fællesskabet.
- Vi giver barnet udtryksmuligheder bl.a. ved at støtte dem sprogligt og følelsesmæssigt.
- Vi hjælper børnene med at sætte ord på deres oplevelser.
- Vi er gode rollemodeller i forhold til at respektere, lytte til og vise forståelse for de mennesker, der omgiver os.
- Vi støtter op om spirende relationer.
- Vi spiser i spisegrupper, som skifter.

HVAD KENDETEGNER VORES FYSISKE LÆRINGSMILJØ

- Rammerne understøtter, at vi kan veksle mellem forløb for både små og store børnefællesskaber.
- Rammerne sikrer plads til, at børnene kan veksle mellem individuel fordybelse og nærhed og fællesskaber om leg og læring.
- Vi har alsidigt legetøj og udstyr, der gør det muligt for børnene at lege både parallel-lege, rollelege og sociale lege.
- Vi har legetøj og udstyr, der lægger op til, at børnene kan løse opgaver og udforske sammen

KOMMUNIKATION OG SPROG

Sproget er på mange måder fundamentet for at kunne kommunikere og lære nyt, og indgår i næsten alle daglige aktiviteter. Sprog er identitetsskabende og spiller en vigtig rolle i børns leg, i deres udvikling af sociale relationer og udgør en væsentlig del af fundamentet for, hvor godt børn klare sig senere i livet. Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, og i de fællesskaber, som barnet deltager i. Kendte rutiner giver barnet tryghed til at udforske og tage nye sproglige færdigheder i brug. (Hagtved, 2004). Vi har derfor sat følgende læringsområder for kommunikation og sprog.

- Sprogskabelse
- kropssprog
- Samtale

SPROGSKABELSE

Læringsområdet ”sprogskabelse” handler om, hvordan vi understøtter børnene i at udvikle deres talesprog. Talesprog omfatter sprogforståelse, ordforråd, grammatik og narrative kompetencer. At gøre barnet sprogskabende omfatter også evnen til at bruge sproget til at kommunikere i sociale sammenhænge, samt at kunne give udtryk for følelser og behov.

At udvikle talesprog handler både om at forstå sprog og om aktivt at bruge sproget selv. Dette betegnes også hhv. den receptive og produktive del af talesproget. Børn udvikler talesproget lige fra de starter med at pludre og imitere lyde. Udviklingen af ordforråd indebærer, at børn begynder at forstå og bruge konkrete ord og dagligdagsbegreber og senere abstrakte ord og ord med billedlig betydning, fx som i ”at sætte det lange ben foran”.

Udvikling af grammatiske kompetencer handler om, at børn forstår og selv danner sætninger. Sætningerne bliver gradvist mere komplekse jo ældre børnene er – efterhånden med bøjning i tid og med forskellige led. Narrative kompetencer er evnen til at kunne fortælle en historie med en begyndelse, en slutning og en pointe.

KROPSPROG

Kropslige udtryk forstærker og understreger det talte ord. Ofte kan de stå helt alene og fortælle mere i en enkelt gestus end hundrede ord. Den nonverbale kommunikation er væsentlig for barnets evne til at udtrykke sig så nuanceret og mangfoldigt som muligt. Ligeledes er evnen til at forstå og aflæse krops- og ansigtsudtryk centralt for, at barnet kan kommunikere og indgå i sociale sammenhænge. Kropssprog handler derfor om, at barnet lærer at bruge og aflæse kropssprog og mimik.

AT BARNET KAN INDGÅ I EN SAMTALE

Evnen til at bruge sproget i sociale sammenhænge dækker både over det lille barns brug af gestik og fagter. De større børn lærer efterhånden at indgå i en samtale. At børn lærer at indgå i en samtale indebærer bl.a., at de forstår princippet med at skiftes til at tale og lytte i en samtale. Det indebærer også, at de kan fastholde det emne, der bliver talt om, først i kortere og sidenhen i længere tid. Desuden handler evnen om, at børn bliver i stand til at kunne tilpasse det, de siger, og mængden af information til lytterens perspektiv og til sociale forventninger.

HVORDAN ARBEJDER VI PÆDAGOGISK

- Vi planlægger og reflekterer over det sproglige læringspotentiale i vore aktiviteter.
- Vi arbejder bevidst med at udnytte potentialet for sproglig læring i rutiner, leg og spontant opståede situationer.
- Vi er opmærksomme på det sprog, vi som voksne bruger i hverdagen og bruger et rigt og varieret sprog over for børnene.
- Vi forholder os løbende til, hvor det enkelte barn er i sin sproglige udvikling.
- Vi både udfordrer børnene og lader dem øve det, de kan.
- Vi giver barnet udtryksmuligheder bl.a. ved at støtte dem sprogligt og følelsesmæssigt.
- Vi hjælper børnene med at sætte ord på deres oplevelser.

HVAD KENDETEGNER DE FYSISKE RAMMER?

- Skriftsproget er synligt i institutionen, og vi viser, det har betydning. Fx hænger alfabetet fremme, og der er plakater med tekst.
- Dokumentation, meddelelser samt korte beskrivelser og billeder af dagens aktiviteter hænger i børnehøjde.
- Bøger er tilgængelige og gjort spændende og attraktive for børnene fx ved at stille udvalgte bøger frem, så børnene kan se forsiden.
- Bogvalget er velovervejet, så det understøtter alle de tre læringsområder inden for sproglig udvikling.

KROP, SANSER OG BEVÆGELSE

Børn, der er fysisk aktive, bliver fortrolige med deres krop, og udvikler lyst til at lege, bruge kroppen og bevæge sig. Kroppen er barnets værktøj til at bevæge sig og sanse verden. Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for barnets erfaring, viden, kommunikation samt følelsesmæssige og sociale processer. Ved at styrke børns motoriske færdigheder, udholdenhed og bevægelighed, forstærker man deres forudsætninger for at udvikle sig og lægger grundlaget for fysisk og psykisk trivsel. Vi har derfor sat følgende læringsområder for krop, sanser og bevægelse.

- Fysisk aktivitet
- Kropsbevidsthed og kendskab til kroppen
- kost, bevægelse og velvære

FYSISK AKTIVITET

Bevægelse gør børn i stand til at opleve - og med tiden forstå - den omkringliggende verden. Gennem bevægelser udvikler børn deres motorik, de lærer at klare ting selv og kan deltage i aktiviteter sammen med andre børn. Det er tilfredsstillende for barnet at kunne lege, mestre og bruge sin krop.

Motorikken spiller på denne måde en betydningsfuld rolle for børns velvære, fysiske aktivitet, sociale relationer - og dermed barnets personlige udvikling. Fysisk aktivitet handler om at gøre bevægelse og fysisk aktivitet til en naturlig og ønsket del af børnenes dagligdag. Børnene skal blive selvhjulpne og på den måde få udvidet deres grænser. Oplevelsen af at lykkes med de ting, der tidligere har været svære, skal være med til at opbygge barnets selvværd og selvtillid. At bevægelse er en naturlig del af børnenes hverdag, gavner deres sundhed og øger chancen for, at de forbliver aktive senere i livet.

KROPSBEVIDSTHED OG KENDSKAB TIL KROPPEN

Ved at lære sin egen krops muligheder og begrænsninger at kende får børnene kropsbevidsthed og udvikler kropsidentitet. Erfaringer med kroppens muligheder og begrænsninger giver børnene kendskab til egne grænser i forhold til fx at være tæt på andre, at kunne holde balancen eller hvor hurtigt de kan løbe. Bevidsthed om sin egen krop er udgangspunktet for at kunne sætte egne grænser for kropslig nærhed og fysisk aktivitet, og for at lære at respektere andres grænser.

Kendskab til kroppen handler også om at få viden om kroppens funktioner, og hvordan de forskellige kropsdele er nødvendige og arbejder sammen fx at når man kan mærke sit hjerte banke, er det fordi der skal bringes mere ilt rundt i kroppen.

KOST, BEVÆGELSE OG VELVÆRE

Ved at blive præsenteret for sund og varierende kost, og en hverdag hvor bevægelse er en naturlig del af de pædagogiske aktiviteter, skal børnene opleve fysisk velvære. Børnene skal lære at sunde måltider, giver bedre energi og mæthed end usunde fødevarer.

Børnene skal have mulighed for at mærke hvordan deres krop føles under og efter fysisk aktivitet, hvor de oplever høj arousal. Lige så vigtigt er det, at børnene har tid og rum til, at slappe og mærke hvordan deres krop føles ved lav arousal. Begge dele er vigtigt at have i løbet af dagligdagen for at kunne føle velvære.

Læringsområdet kost, bevægelse og velvære handler om at skabe viden og forståelse for at der er en sammenhæng mellem sund kost, bevægelse og velvære.

HVORDAN ARBEJDER VI PÆDAGOGISK?

- Vi understøtter, at børnene bliver motiverede for bevægelse og oplever, at fysiske aktiviteter er meningsfulde.
- Vi præsenterer børnene for fysiske aktiviteter, der har forskellige grader af kompleksitet og giver særligt de yngste børn mulighed for at gentage bevægelser, så de bliver indlejrede.
- Vi er fysisk aktive og tager del i fysiske aktiviteter og lege og udviser glæde ved fysisk aktivitet
- De fysiske aktiviteter er en del af både de strukturerede aktiviteter og de daglige rutiner i dagtilbuddet.
- Vi holder bevægelse-temauger, som afsluttes med en motionsdag
- Vi bruger gymnastikhallen til at klatre og lege i
- Vi hører musik og danser til
- Vi forsøger ikke at begrænse børnene, når de ønsker at bevæge sig
- Vi deltager i børnenes motionsdag hvert år, samt i Brøndby kommunes bombastiske muskler og idrætsleg

---

HVAD KENDETEGNER DE FYSISKE RAMMER?

- Ude- og indearealer er indrettet, så de indbyder til, at børnene udforsker og går på opdagelse. Fx opstilles motorikbaner indendørs.
- Vi har adgang til en gymnastiksal
- Voksne og børn er klædt på, så de kan bevæge sig både inde og ude.

NATUR, UDELIV OG SCIENCE

Natur og naturfænomener rummer rig mulighed for leg, læring og udvikling og har en både følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension. Mangeartede naturoplevelser skaber grundlag for børns forståelse af deres omverden, en interesse for og en viden om naturen. Det giver børnene et grundlag for en senere stillingtagen til eksempelvis spørgsmål om miljø, samspil mellem menneske og natur, bæredygtighed o.l. Vi har derfor sat følgende læringsområder for natur, udeliv og science.

- Naturforståelse
- Grønne erfaringer
- Eksperimenter

NATURFORSTÅELSE

I arbejdet med natur skal børnene have mulighed for at iagttage, få kendskab til og forståelse for planter, dyr, årstider og vejr. Det kan være kendskab til og forståelse for levevis og sammenhænge i naturen som fx, hvordan frø bliver til planter og senere til jord, eller hvorfor vandpytter bliver til is om vinteren.

Naturforståelse handler desuden om, at børn får interesse for naturen, kan omgås dyr og planter med respekt, og at de føler ansvarlighed for naturen. Det kan fx være viden om, hvordan de kan færdes og opføre sig i naturen, så de tager mest muligt hensyn til dyr og planter. Eller at børn lærer at have omgang med og ansvar for dyr ved at have mulighed for at håndtere levende dyr. Erfaringer med natur og en begyndende viden om naturetik kan give mulighed for, at børnene senere i livet kan forholde sig til og tage stilling til mere abstrakte naturspørgsmål, som fx miljø- og klimaproblemer.

GRØNNE ERFARINGER

Børn kan få kendskab til og varierede erfaringer med natur ved at møde mange forskellige former for natur og naturomgivelser. Grønne erfaringer handler om, at børn erfarer, at naturområder er trygge og dejlige steder at være. Her er mulighed for at understøtte deres nysgerrighed, så de får lyst til at være i naturen, og de bliver motiverede til at få nye oplevelser og erfaringer i naturen og med naturen.

Arbejdet med grønne erfaringer handler om at understøtte børnene i at få interesse, kundskab og mulighed for at kunne forholde sig til natur.

Vi inddrager naturen aktivt ved at være fysisk ude i den. Men også ved at bringe naturen og dens materialer og dyr indenfor, dermed kan børnene få mulighed for at lære om naturen.

I arbejdet med natur vil vi understøtte børnenes nysgerrighed og mulighed for at undersøge, konstruere og skabe. At børn selv har haft mulighed for at håndtere, iagttage og undersøge giver både mere erfaring med og en øget forståelse for natur og sammenhænge i naturen.

EKSPERIMENTER

Læringspunktet eksperimenter handler om at præsentere børn for tidlige matematikområder og natursammenhænge, og om, at børnene gør sig erfaringer og eksperimenterer med sammenhænge i deres omverden. Gennem eksperimenter med naturfænomener, giver vi børnene mulighed for at systematisere og få begreber for deres omverden. Fx begrebspar som stor-lille eller let-tung og begreber som tal, mængder, mønstre, rækkefølger, tyngdekraft og relativitet som fx tid. Børn kan få forståelse for naturfænomener ved at lege, eksperimenter, konstruere, udforske, skabe og arbejde med teknik.

HVORDAN ARBEJDER VI PÆDAGOGISK?

- Vi understøtter børnenes lyst til at være ude.
- Vi anerkender børnenes intuitive forståelse af natur og sammenhænge i naturen.
- Vi præsenterer og introducerer en faglig forståelse, herunder finder og anvender vi fagbegreber om natur og sammenhænge i naturen.
- Vi stiller børnene undersøgende spørgsmål og går sammen med dem på opdagelse efter viden fx på internettet, i opslagsbøger mm.
- Vi laver eksperimenter med naturfænomener

HVAD KENDETEGNER DE FYSISKE RAMMER?

- Indretning, omgivelser og materialer signalerer interesse for temaet natur.
- Børnene møder spændende, udfordrende og varierede områder.
- Stor variation i materialer, fx træstubbe, forstørrelsesglas, så børnene kan undersøge og udforske dyr og planter.
- Børnene har mulighed for at have samlinger, levende dyr i fx terrarier, akvarier og adgang til billeder, bøger o.l.

KULTUR, ÆSTETIK OG FÆLLESSKAB

Kultur er udtryk for menneskers forståelse af og tilgang til verden. Det er gennem mødet med andre udtryksformer og værdier, vi definerer vores kulturelle ståsted og genkender vores kulturelle rødder. Gennem andre udtryksformer – både kunstneriske, kulturelle, æstetiske og ved at stifte bekendtskab med andre måder at leve på og andre værdier – udfoldes børnene til hele, nysgerrige og tolerante mennesker. Gennem oplevelser af kunst, kultur og fællesskaber får børn inspiration til selv at lege, omforme og eksperimenter med udtryk, lære nye sider af sig selv og får mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder. Arbejdet med kultur, æstetik og fællesskab handler således både om 1) kultur forstået som æstetiske

oplevelser og aktiviteter og 2) kultur forstået som dannelse og relationer mellem mennesker. Det handler om kultur for børn, kultur med børn og kultur af børn. Vi har derfor sat følgende læringsområder for kultur, æstetik og fællesskab.

- Kulturelle og æstetiske udtryksformer
- Den Skabende praksis
- Traditioner og værdier

KULTURELLE OG ÆSTETISKE UDTRYKSFORMER

Læringsområdet kulturelle og æstetiske udtryksformer handler om, at børn skal opleve forskellige udtryksformer – fx teaterforestillinger, litteratur, film, musik, billedkunst og byrum. De skal møde en bred vifte af genrer inden for de forskellige udtryksformer – det kan være nyt/gammelt, populært/eksperimenterende, dansk/udenlandsk. De skal også have oplevelser og erfaringer med forskellige digitale medier. De giver børn adgang til både varierede kulturelle oplevelser og aktiviteter og til den særlige kombination af oplevelse, selvstændig aktivitet og kommunikation, de digitale medier tilbyder.

DEN SKABENDE PRAKSIS

Fokusområdet Den skabende praksis handler om, at børnene selv afprøver forskellige former for æstetiske udtryksformer. Der kan fx arbejdes med musik, teater eller dans eller med at kunne udtrykke sig gennem billeder – malet eller digitale – ler eller med andre materialer. Børn skal have mulighed for at gøre sig sanselige og kropslige erfaringer med forskellige kunstneriske genrer, teknikker og redskaber, så deres nysgerrighed og kreativitet styrkes.

TRADITIONER OG VÆRDIER

Læringsområdet traditioner og værdier handler om, at børn møder kulturel mangfoldighed. Børnene skal have erfaringer med og viden om deres egne og andres traditioner, ritualer og værdier. Når børn møder andre kulturelle værdier og traditioner, kan de nemmere definere deres eget kulturelle ståsted og genkende egne kulturelle rødder og traditioner. Det er med til at udvikle deres forståelse af egne og andres værdier og skaber større rumlighed for den diversitet som de møder i institutionen og i det omkringliggende samfund.

HVORDAN ARBEJDER VI PÆDAGOGISK

- Vi organiserer aktiviteter og processer, der tager udgangspunkt i børnenes individuelle kulturelle udtryksformer og interesser.
- Vi er engagerede i og bevidste om, at vi er kulturbærere og formidlere af kulturelle udtryksformer og værdier.
- Vi tager udgangspunkt i og fremhæver kulturel mangfoldighed som noget positivt.
- Vi har fokus på, at det skal være sjovt og give mening for børnene at arbejde med kulturelle udtryksformer. Processen er omdrejningspunktet og vigtigere end, at børnene laver noget "smukt" eller "godt".

HVAD KENDETEGNER DE FYSISKE RAMMER?

- Der er indrettet inspirerende og kreative læringsmiljøer i forskellige aktivitetsområder.
- Der er fx konstruktionsområde, et kreativt område til billedkunst og dukkekrog til rolleleg
- Det er nemt for børnene løbende at få adgang til materialer og redskaber.
- Materialerne er præsenteret, så de er attraktive for børnene, der på eget initiativ kan udtrykke sig kunstnerisk.